BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARINING YOSH XUSUSIYATLARI VA PSIXOLOGIK RIVOJLANISH QONUNIYATLARI

G‘iyosiddinov Muhriddin Qobuljon o‘g‘li
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali
psixologiya fani o’qituvchisi
Isoqjanova Aziza Inomiddin qizi
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali
PRI_N-25UA guruhi talabasi

Annotatsiya

Maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining bilish, hissiy-irodaviy va ijtimoiy rivojlanish xususiyatlari pedagogik yordamni tashkil etish bilan bog‘lab tahlil qilinadi. Maqsad — yoshga oid umumiy tendensiyalar va individual rivojlanish farqlarini ta’lim jarayonida hisobga olish shartlarini aniqlashtirish. Metod sifatida rivojlanish psixologiyasi konsepsiyalarini qiyoslash va tanlangan xorijiy hamda o‘zbek tilidagi manbalarni narrativ umumlashtirish qo‘llanadi. Nazariy sintezda bilish jarayonlarining o‘zaro aloqasi, rivojlanish sur’atining individualligi, yordamdan mustaqillikka o‘tish va motivatsion-hissiy sharoitlar ajratiladi. Muhokamada ko‘rgazmali vositalar, yo‘naltiruvchi savollar va izohli baholashning qo‘llanish chegaralari yoritiladi. Yosh tavsiflarini individual kuzatuv bilan uyg‘unlashtirish zarurligi xulosa qilinadi. Maqolada yangi empirik ma’lumotlar keltirilmaydi; tavsiyalar samaradorligi keyingi tadqiqotlarda tekshirilishi kerak.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, yosh xususiyatlari, psixologik rivojlanish, tafakkur, xotira, diqqat, idrok, nutq, motivatsiya, individual yondashuv, ta’lim-tarbiya.

Abstract

This article examines the cognitive, emotional, volitional, and social development of primary school pupils in relation to the organization of

pedagogical support. It aims to clarify how general developmental tendencies and individual differences can be considered in teaching. The method combines a comparison of developmental psychology concepts with a narrative synthesis of selected international and Uzbek-language sources. The theoretical synthesis identifies the interdependence of cognitive processes, individual differences in developmental pace, the transition from assisted to independent performance, and motivational and emotional conditions. The discussion considers the uses and limitations of visual materials, guiding questions, and explanatory feedback in assessment. The article concludes that age-related descriptions should be combined with individual observation. No new empirical data are presented, and the effectiveness of the recommendations requires further investigation.

Keywords: primary education, age-related characteristics, psychological development, thinking, memory, attention, perception, speech, motivation, individual approach, teaching and upbringing.

KIRISH

Maktabga kirish bolaning kundalik faoliyati va ijtimoiy munosabatlarini o‘zgartiradi. O‘quvchi ko‘rsatmani tushunish, topshiriqni rejalashtirish, umumiy qoidalarga rioya qilish va natijani tekshirishga o‘rganadi. Bilishga qiziqish va shaxsiy fazilatlar maktabgacha davrda ham rivojlanadi; boshlang‘ich ta’limda esa ular tizimli o‘quv faoliyati doirasida yangi mazmun kasb etadi. Shu sababli maktabdagi muvaffaqiyatni bolaning bilim hajmi bilan birga uning hissiy holati, muloqoti va mustaqil harakat qilish imkoniyatlari orqali tushuntirish zarur.

Pedagogik amaliyotdagi muammo yoshga oid umumiy tavsiflarni barcha o‘quvchilarga bir xil tatbiq etishda namoyon bo‘ladi. Bir sinfdagi bolalar topshiriqni bajarish tezligi, nutqiy tajribasi, diqqatini boshqarishi va yordamga ehtiyoji jihatidan farqlanadi. Umumiy psixologik tushunchalar bu farqlarni izohlash uchun asos beradi (G‘oziyev, 2011; Xaydarov & Xalilova, 2010), biroq o‘quvchining aniq imkoniyatlari uning faoliyatini kuzatish orqali aniqlashtirilishi kerak.

Kichik maktab yoshi odatda boshlang‘ich ta’lim davriga, taxminan 6–7 yoshdan 10–11 yoshgacha bo‘lgan oraliqqa mos keladi. Bu chegaralar maktabga qabul yoshi va individual rivojlanishga qarab farqlanishi mumkin. Yosh oralig‘i o‘quvchining imkoniyatlarini qat’iy belgilab bermaydi.

Maqolaning maqsadi — boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining bilish, hissiy-irodaviy va ijtimoiy rivojlanish xususiyatlarini pedagogik yordamni tashkil etish bilan bog‘lab tahlil qilish. Asosiy savol: yoshga oid umumiy tendensiyalarni individual rivojlanish sur’ati bilan qanday uyg‘unlashtirish mumkin? Tahlilda bilish jarayonlarining aloqasi, o‘quvchining mustaqilligi va rivojlantiruvchi baholash shartlari ajratiladi.

MATERIALLAR VA METODLAR

Maqola konseptual tahlil va narrativ umumlashtirishga asoslangan. Nazariy tayanch sifatida Piaget va Inhelderning (1972) bilish rivojlanishiga oid yondashuvi hamda Vygotskiyning (1978) ijtimoiy vositalanish va yaqin rivojlanish zonasi tushunchasi olindi. O‘zbek tilidagi nazariy kontekst G‘oziyevning (2011) “Psixologiya” va Xaydarov hamda Xalilovaning (2010) “Umumiy psixologiya” darsliklari bilan to‘ldirildi. Mahalliy manbalarga murojaat bilish jarayonlari, individual xususiyatlar, faoliyat, muloqot va motivatsiya tushunchalari bilan chegaralanadi.

Tahlil birliklari to‘rtta yo‘nalishdan iborat: bilish jarayonlarining o‘zaro aloqasi; hissiy-irodaviy boshqaruv; rivojlanish sur’atidagi individual farqlar; kattalar yordami va mustaqil faoliyat munosabati. Har bir yo‘nalishda tushunchaning mazmuni, pedagogik talqini va qo‘llanish chegarasi ajratildi. Qiyoslash orqali nazariy qarashlar orasidagi farqlar saqlandi, umumlashtirish orqali esa amaliy tavsiyalar shakllantirildi. Sinf vaziyatlari tushuntiruvchi misollar sifatida keltiriladi.

Manbalar mavzuga aloqadorligi va nazariy vazifasi bo‘yicha maqsadli tanlangan; to‘liq bibliografik qidiruv va formal sifat baholashi bajarilmagan. Maqola tizimli sharh hisoblanmaydi. Respondentlar jalb etilmagan, diagnostik

o‘lchov va statistik hisoblash o‘tkazilmagan. Natijalar nazariy sintezdan iborat bo‘lib, tavsiyalarning samaradorligini tajribada tasdiqlashni anglatmaydi.

NATIJALAR

Yosh xususiyatlari va individual farqlar

Nazariy umumlashtirishda yoshga oid tendensiya bilan individual rivojlanish farqlanadi. Kichik maktab yoshida maqsadga yo‘naltirilgan faoliyat va qoidalarga amal qilish talabi ortadi, lekin bu ko‘nikmalar barcha bolalarda bir xil darajada shakllanmaydi. Topshiriqning yangiligi, tushunarliligi, o‘quvchining oldingi tajribasi va hissiy holati bajarish natijasiga ta’sir qilishi mumkin. Shuning uchun bir martalik muvaffaqiyatsizlikni barqaror qobiliyat yetishmovchiligi sifatida talqin qilish asosli emas.

Ko‘rgazmali vositalar topshiriqdagi munosabatni ko‘rishga xizmat qilganda ta’limiy ahamiyat kasb etadi. Masalan, sanoq cho‘plari yordamida ikki guruh predmetni birlashtirishni ko‘rsatishdan keyin o‘quvchidan bajarilgan amalni so‘z bilan izohlash va uni sonli ifoda bilan bog‘lash so‘raladi. Demak, predmet bilan harakat qilish, uning tasvirini tushunish va belgili ifodaga o‘tish o‘zaro bog‘langan holda tashkil etiladi. Ko‘rgazmaning o‘zi mazmunni anglashni kafolatlamaydi.

Piaget va Inhelder (1972) yondashuvida predmetlar bilan harakat qilish va mantiqiy munosabatlarni anglash bilish rivojlanishini tushuntirish uchun muhimdir. Shu asosda ko‘rgazmalilikni bolaning o‘rniga fikrlaydigan tayyor javob emas, taqqoslash va izohlashga olib boradigan vosita sifatida qo‘llash mumkin. Barcha bolalar har bir vazifani bir xil yoshda bir xil darajada bajaradi, degan xulosa chiqarilmaydi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yana bir muhim xususiyati ularning hissiy ta’sirchanligidir. Ular o‘qituvchining munosabati, maqtovi, tanqidi va sinfdoshlarining fikrlariga sezgir bo‘lishlari mumkin. O‘qituvchining samimiy munosabati bolada o‘ziga ishonchni shakllantirsa, qo‘pol muomala yoki doimiy tanqid uning darsga bo‘lgan qiziqishini pasaytirishi mumkin. Shuning uchun

pedagog har bir o‘quvchiga hurmat bilan munosabatda bo‘lishi, uning xatolarini to‘g‘ri tushuntirishi va erishgan yutuqlarini e’tirof etishi lozim.

Ushbu davrda bolalarning ijtimoiy munosabatlari ham kengayadi. Maktabda ular yangi do‘stlar orttiradilar, jamoa qoidalariga rioya qilishni, boshqalarning fikrini tinglashni va o‘z fikrini ifodalashni o‘rganadilar. Guruhli mashg‘ulotlar, juftlikda bajariladigan topshiriqlar va jamoaviy o‘yinlar bolalarda hamkorlik, o‘zaro yordam va mas’uliyat tuyg‘ularini rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

Bolaning psixologik rivojlanishi uzluksiz va murakkab jarayon bo‘lib, unda turli o‘zgarishlar bosqichma-bosqich sodir bo‘ladi. Rivojlanish jarayonida bolaning bilimlari kengayadi, fikrlash qobiliyati takomillashadi, hissiyotlarini boshqarish va mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatlari ortadi. Biroq barcha bolalarda rivojlanish bir xil tezlikda kechmaydi. Ayrim o‘quvchilar yangi bilimlarni tez o‘zlashtirsa, boshqalarga ko‘proq vaqt va qo‘shimcha tushuntirishlar talab etilishi mumkin.

BILISH JARAYONLARINING O‘ZARO BOG‘LIQLIGI

Bilish jarayonlari o‘quv faoliyatida birgalikda ishtirok etadi. Masalan, matnni qayta hikoya qilishda o‘quvchi mazmunni idrok etadi, muhim qismlarga diqqatini qaratadi, voqealarni xotirada saqlaydi va ularni nutq orqali tartiblaydi. Umumiy psixologiyadagi bilish jarayonlari tasnifi ushbu aloqalarni farqlash uchun nazariy asos beradi (G‘oziyev, 2011; Xaydarov & Xalilova, 2010). Amaliy jihatdan topshiriq qaysi bosqichda qiyinlashayotganini aniqlash muhim: ko‘rsatmani tushunishdami, eslab qolishdami yoki javobni ifodalashdami?

Idrok bolaning narsa va hodisalarni bevosita sezgi organlari orqali qabul qilishi va ularni yaxlit holda anglash jarayonidir. Boshlang‘ich sinflarda ko‘rgazmali qurollar, rasmlar, jadvallar, modellar va amaliy tajribalardan foydalanish idrokning rivojlanishiga yordam berishi mumkin. Masalan, tabiatshunoslik darsida o‘simlikning tuzilishini rasm orqali tushuntirish bilan birga, haqiqiy o‘simlikni kuzatish o‘quvchilarning mavzuni chuqurroq tushunishiga imkon yaratadi.

Diqqat faoliyatning muayyan obyektga yo‘nalishi va unda jamlanishi bilan tavsiflanadi. Darsdagi chalg‘ish ko‘rsatmaning tushunarsizligi, vazifaning haddan tashqari murakkabligi yoki charchoq bilan ham bog‘liq bo‘lishi mumkin. Shu sababli ishni qisqa mazmuniy bosqichlarga ajratish, ko‘rsatmani aniqlashtirish va o‘quvchidan keyingi qadamni aytib berishni so‘rash taklif etiladi. Faoliyatni almashtirish o‘z-o‘zicha maqsad emas; u mavzuni o‘zlashtirishga xizmat qilishi lozim.

Xotira ma’lumotni eslab qolish, saqlash va qayta tiklash jarayonlarini qamrab oladi. Mexanik takrorlash bilan birga mazmuniy guruhlash, asosiy fikrni ajratish va oldingi bilim bilan bog‘lashga e’tibor beriladi. Masalan, yangi so‘zlarni mavzular bo‘yicha guruhlash yoki hikoya voqealari uchun tayanch reja tuzish eslab qolishning usullarini ongli qo‘llashga yo‘naltiriladi. Topshiriq bajarilgach, o‘quvchidan qaysi usul yordam berganini so‘rash uning o‘z o‘rganishini anglashiga xizmat qilishi mumkin.

Tafakkur bolaning fikrlashi, tahlil qilishi, taqqoslashi va xulosa chiqarishi bilan bog‘liq. Boshlang‘ich sinflarda o‘quvchilarning tafakkurini rivojlantirish uchun mantiqiy savollar, muammoli vaziyatlar, boshqotirmalar va ijodiy topshiriqlardan foydalanish foydalidir. Masalan, o‘qituvchi o‘quvchilarga bir nechta predmetni taqqoslash, ularning o‘xshash va farqli tomonlarini aniqlash yoki berilgan muammoning turli yechimlarini topish vazifasini berishi mumkin. Bunday mashg‘ulotlar bolalarni mustaqil fikrlashga o‘rgatadi.

Xayol mavjud tajriba asosida yangi obrazlar yaratish bilan bog‘liq. Hikoyani davom ettirish, ertak qahramoni uchun boshqa yechim taklif qilish yoki rasm asosida voqea tuzish xayol va nutqni birgalikda mashq qildiradi. Baholashda javoblarning turlicha bo‘lishiga imkon berish, shu bilan birga o‘quvchidan tanlagan yechimini izohlashni so‘rash maqsadga muvofiq. Bunday topshiriqlarda tasavvur boyligi bilan yozma ifoda malakasini alohida ko‘rib chiqish kerak.

Nutq bolaning fikrini shakllantirish va boshqalarga tushuntirish jarayoni bilan bog‘liq. Masalani yechish tartibini aytib berish, matnning asosiy g‘oyasini

ajratish va savol tuzish bir vaqtning o‘zida nutqiy ifoda hamda tafakkurni mashq qildiradi. Bunda og‘zaki javob berishdagi qiyinchilikni mazmunni tushunmaslik bilan avtomatik tenglashtirish mumkin emas.

PEDAGOGIK YORDAM VA MUSTAQILLIKNING RIVOJLANISHI

Yana bir muhim qonuniyat ta’lim va rivojlanishning o‘zaro bog‘liqligidir. To‘g‘ri tashkil etilgan ta’lim bolaning mavjud bilimlarini boyitadi, yangi ko‘nikmalarni shakllantiradi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. O‘quvchi dastlab muayyan topshiriqni o‘qituvchi yordamida bajarishi, keyinchalik esa uni mustaqil ravishda amalga oshirishi mumkin. Bu jarayonda pedagogning yo‘naltiruvchi savollari, tushuntirishlari va amaliy ko‘magi muhim ahamiyat kasb etadi.

Vygotskiyning yaqin rivojlanish zonasi tushunchasi bolaning mustaqil bajara oladigan vazifalari bilan kattalar rahbarligi yoki malakaliroq tengdoshi hamkorligida bajara oladigan vazifalari orasidagi masofani anglatadi (Vygotsky, 1978). Pedagogik talqin sifatida dastlab yo‘naltiruvchi savol berish, keyin yordamni kamaytirish va mustaqil bajarishni qayta tekshirish taklif etiladi. Bu ketma-ketlik har bir topshiriqning mazmuni va bola ehtiyojiga moslashtiriladi.

Psixologik rivojlanishda ijtimoiy muhit ham katta ahamiyatga ega. Oila, maktab, o‘qituvchi va tengdoshlar bilan munosabat bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchi, xulq-atvori va dunyoqarashiga ta’sir ko‘rsatadi. Mehribonlik, o‘zaro hurmat va qo‘llab-quvvatlashga asoslangan muhit bolada ijobiy fazilatlarning shakllanishiga yordam berishi mumkin. Shu bilan birga, bolaga mustaqil harakat qilish, o‘z fikrini bildirish va xatolaridan xulosa chiqarish imkoniyatini berish uning shaxsiy rivojlanishi uchun muhimdir.

HISSIY BOSHQARUV VA O‘QUV MOTIVATSIYASI

Boshlang‘ich sinf davrida bolaning hissiy-irodaviy rivojlanishi ham muhim o‘zgarishlarni boshdan kechiradi. Bola o‘z his-tuyg‘ularini anglash, xatti-harakatlarini nazorat qilish, topshiriqlarni oxirigacha bajarish va qiyinchiliklarni

yengib o‘tishni o‘rganadi. Ushbu ko‘nikmalar birdaniga shakllanmaydi, balki oilaviy tarbiya, maktab muhiti va kundalik faoliyat davomida rivojlanadi.

O‘quvchining mavzuga qiziqishi bilimlarni o‘zlashtirish jarayoni bilan bog‘liq, biroq motivatsiyani topshiriqni tez bajarish yoki yuqori baho olish istagi bilan tenglashtirib bo‘lmaydi. Faoliyatning motivatsion va hissiy-irodaviy tomonlari o‘zbek tilidagi umumiy psixologiya adabiyotlarida ham alohida yo‘nalish sifatida yoritiladi (Xaydarov & Xalilova, 2010). Pedagogik talqinda bola vazifani nima uchun bajarayotgani, qiyinchilikka qanday javob berayotgani va tushunishga intilayotgani hisobga olinadi.

Ichki qiziqishni qo‘llab-quvvatlash uchun topshiriq maqsadini tushuntirish, cheklangan doirada tanlash imkonini berish va bajarilgan ish yuzasidan aniq qayta aloqa taklif etiladi. “Sen aqllisan” kabi umumiy bahodan ko‘ra “Masalani qismlarga ajratganing yechimni topishga yordam berdi” mazmunidagi izoh qo‘llangan usulni anglashga yo‘naltiradi. Bu metodik tavsiya bo‘lib, mazkur maqolada uning motivatsiyaga ta’siri o‘lchanmagan.

Irodaviy sifatlarni rivojlantirish uchun bolalarga mas’uliyatli vazifalar topshirish, o‘z ishini tekshirish va belgilangan qoidalarga amal qilishni o‘rgatish zarur. Bunda o‘qituvchi bolalardan birdaniga mukammal natija kutmasligi, balki ularning rivojlanish jarayonini kuzatib borishi kerak.

Natijalarni umumlashtirganda, to‘rtta o‘zaro bog‘liq yo‘nalish ajraladi: bilish jarayonlarini vazifa doirasida birgalikda ko‘rish; individual sur’atni hisobga olish; pedagogik yordamni mustaqillikka yo‘naltirish; hissiy xavfsizlik va motivatsiyani kuzatish. Bular empirik aniqlangan yangi qonuniyatlar emas, maqoladagi nazariy tahlilning ta’limiy umumlashtirishlaridir.

MUHOKAMA

Tahlildan uchta pedagogik talqin kelib chiqadi. Birinchisi, ko‘rgazmalilik o‘quvchining faol taqqoslashi va izohlashi bilan bog‘lanishi kerak. Ikkinchisi, yordam topshiriqni bajarishga ko‘maklashishi bilan birga keyingi mustaqillikni tekshirishga imkon berishi zarur. Uchinchisi, natijani baholashda javobning

to‘g‘riligi bilan birga yordam darajasi va yechimni tushuntirish ham hisobga olinadi. Bu talqinlar Piaget va Inhelder (1972) hamda Vygotsky (1978) nazariyalarini bir xil model sifatida birlashtirmaydi; ular darsning turli tomonlarini izohlash uchun qo‘llanadi.

Har bir bola o‘ziga xos qobiliyat, qiziqish, ehtiyoj va rivojlanish sur’atiga ega. Shu sababli barcha o‘quvchilarga bir xil usulda ta’lim berish har doim ham kutilgan natijani bermaydi. Ayrim bolalar topshiriqlarni tez bajarsa, boshqalarga mavzuni qayta tushuntirish yoki qo‘shimcha mashqlar kerak bo‘lishi mumkin. Bu holatlarni bolaning qobiliyatsizligi sifatida baholash noto‘g‘ri, chunki bilimlarni o‘zlashtirish jarayoni har bir o‘quvchida o‘ziga xos tarzda kechadi.

Individual yondashuv o‘quvchilarning imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta’limni tashkil etishni anglatadi. O‘qituvchi topshiriqlarni turli murakkablik darajalarida berishi, qiynalayotgan bolalarga qo‘shimcha yordam ko‘rsatishi va yuqori natijaga erishayotgan o‘quvchilarga ijodiy vazifalar taklif qilishi mumkin. Bunday yondashuv har bir bolaning o‘z imkoniyatlari doirasida rivojlanishiga yordam berishi mumkin.

O‘quvchining psixologik xususiyatlarini hisobga olish uning hissiy holatini tushunishni ham talab qiladi. Ayrim bolalar sinf oldida javob berishga uyalishi, xato qilishdan qo‘rqishi yoki yangi jamoaga moslashishda qiynalishi mumkin. Bunday vaziyatlarda o‘qituvchi bolaga bosim o‘tkazish o‘rniga, uni asta-sekin faol ishtirok etishga undashi kerak. Juftlikda ishlash, kichik guruhlarda topshiriq bajarish va rag‘batlantiruvchi savollardan foydalanish o‘quvchining o‘ziga ishonchini oshirishi mumkin.

Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlik qilish ham muhimdir. Oila va maktab o‘rtasidagi muntazam muloqot bolaning qiziqishlari, qiyinchiliklari va rivojlanishidagi o‘zgarishlarni yaxshiroq tushunishga yordam berishi mumkin. Ota-onalar va o‘qituvchilar birgalikda harakat qilganlarida, bolaning ta’lim olishi va shaxsiy rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratish imkoniyati ortadi.

Pedagog ta’lim jarayonida o‘quvchilarning mustaqil fikrlashiga imkon yaratishi, ularni savol berishga va o‘z qarashlarini asoslashga undashi lozim. O‘quvchi noto‘g‘ri javob berganida uni kamsitish o‘rniga, xatosining sababini tushuntirish va to‘g‘ri yechimga yo‘naltirish maqsadga muvofiq. Chunki xatolarni tahlil qilish ham o‘rganish jarayonining muhim qismidir.

Rivojlantiruvchi baholashda o‘quvchining hozirgi natijasi avvalgi bajarishi bilan ham taqqoslanadi. O‘qituvchi xato turini, o‘quvchi tanlagan usulni va talab etilgan yordamni qayd etishi mumkin. Bunday kuzatuv bahoni bekor qilishni emas, uning mazmunini o‘quvchi tushunadigan izoh bilan to‘ldirishni anglatadi. Bir xil to‘g‘ri javob ikki o‘quvchida turli mustaqillik darajasida olingan bo‘lishi mumkin.

Masalan, o‘qish topshirig‘ida o‘quvchiga avval kichik matn mustaqil o‘qitiladi. Qiynalsa, o‘qituvchi mazmunni ochuvchi bitta savol beradi; keyingi matnda o‘quvchi shu usulni o‘zi qo‘llay olishi kuzatiladi. Baholashda to‘g‘ri javob bilan birga talab qilingan yordam hajmi va izohning mantiqiyligi qayd etilishi mumkin. Bu tavsiya diagnostik test yoki tasdiqlangan o‘lchov shkalasi o‘rnini bosmaydi.

Tahlilning cheklovlari — manbalar doirasining torligi, formal saralash protokoli va bevosita sinf ma’lumotlarining yo‘qligidir. Taklif etilgan tavsiyalar samaradorligi alohida tajribada tekshirilmagan. Keyingi tadqiqotlarda sinf, ta’lim tili, dastlabki tayyorgarlik hamda topshiriq murakkabligini hisobga olib, yordamga ehtiyoj va mustaqil bajarishdagi o‘zgarishlarni vaqt davomida kuzatish zarur. Kuzatuv natijalari asosida bir martalik qiyinchilikka psixologik tashxis ma’nosi berilmasligi kerak.

XULOSA

Boshlang‘ich sinf o‘quvchisining psixologik rivojlanishini bilish jarayonlari, hissiy-irodaviy boshqaruv va ijtimoiy hamkorlik aloqasida ko‘rib chiqish lozim. Nazariy sintezning asosiy xulosasi shuki, yoshga oid tavsiflar individual kuzatuv bilan to‘ldirilgandagina pedagogik qarorga asos bo‘la oladi. Darsda mazmunni anglashga xizmat qiladigan ko‘rgazmalar, ehtiyojga mos yordam va izohli

baholash tavsiya etiladi. Ushbu tavsiyalarning amaliy samaradorligi mazkur ishda isbotlanmagan va empirik tekshiruv talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G‘oziyev, E. G‘. (2011). Psixologiya. O‘qituvchi.
2. Xaydarov, F. I., & Xalilova, N. I. (2010). Umumiy psixologiya. Fan va texnologiyalar.
3. Piaget, J., & Inhelder, B. (1972). The psychology of the child. Basic Books.
4. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman, Eds.). Harvard University Press.
5. G’iyosiddinov, M. Q. O. (2026, April). INTEGRATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND GAMIFICATION: ANALYSIS OF THE IMPACT OF GAMINATING THE LEARNING PROCESS ON STUDENTS’“INTRINSIC MOTIVATION”. In International Conference Platform (No. 4, pp. 132-135).
6. G’iyosiddinov, M. Q. O. (2026, April). THE EFFECTIVENESS OF TEACHING WITH THE HELP OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN INCREASING STUDENTS’MOTIVATION TOWARDS THE LEARNING PROCESS. In International Conference Platform (No. 4, pp. 73-77).